

Ogólne założenia personalizmu – pojęcie „osoby”.

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, tłum. S. Świeżawski, Poznań 1956. Cytat za: B. Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 104.
- Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*. Cytat za: W. Słomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 90.
- Źródło: John Locke, *Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego*, t. 1, tłum. B. L. Gawecki, Warszawa 1955, s. 471. Cytat za: M. Nowacka, *Johna Locke’a rozumienie autonomii osoby ludzkiej jako źródło współczesnej koncepcji autonomii pacjenta*, [w:] „Studia z Historii Filozofii” 1 (10)/2019, s. 124.
- Źródło: *Personalizm*, [w:] Emmanuel Mounier, *Wprowadzenie do egzystencjalistów*, tłum. E. Krasnowolska. Cytat za: B. Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 438.
- Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 88–90.
- Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 88–90.

Ogólne założenia personalizmu – pojęcie „osoby”.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Kim jest człowiek wobec innych? Indywidualnością odróżniającą się od innych? Częścią grupy, klasy, społeczeństwa? Podmiotem czy przedmiotem działania wspólnoty? Elementem społeczności czy w pełni autonomiczną jednostką? Czy inni mają wpływ na jego wartość? Co ją konstytuuje? Szczególne zdolności, właściwości czy działania? Czy wartość ta jest podstawą jego bytowego statusu? A jeśli tak – co ją tworzy, jak się przejawia, zwłaszcza w relacji z innymi? Te pytania nurtują filozofów, którzy postawili osobę ludzką w centrum swego zainteresowania, lokując swoje myśli w nurcie zwanym personalizmem.

Twoje cele

- Wymienisz różne ujęcia definicyjne osoby.
- Zdefiniujesz osobę w znaczeniu przyjmowanym przez XX-wieczny personalizm.
- Przeanalizujesz ujęcie osoby w myśli Tomasza z Akwinu.
- Przeanalizujesz fragment *Personalizmu* E. Mouniera.

Wystąpił błąd

Źródło: Englishsquare.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie dźwiękowe lekcji.

Osoba w starożytności i średniowieczu

Łacińskie słowo *persona*, którego tłumaczeniem na język polski jest „osoba”, oznaczało w starożytności (dokładnie tak, jak tłumaczone w tamtej epoce na łacinę greckie słowo *prosopon*) maskę zakładaną przez aktora, nadającą mu rysy określonej postaci dramatycznej na scenie. [Osoba](#) dzisiaj to jednak nie tyle rola, wygląd postaci, ile pełny, wartościowy człowiek pozostający w relacji z innymi. Pojęcie osoby w odniesieniu do człowieka kontrastuje z określeniami podkreślającymi jego jednostkowość (osobnik, indywiduum, indywidualność, jednostka ludzka). Uwypukla także wartość człowieka, konstytuowaną przez jej ludzką – osobową – [godność](#). Jest tym określeniem człowieka, które wielkie religie monoteistyczne stosują także wobec Boga: w teologii chrześcijańskiej, judaistycznej i islamskiej człowiek i Bóg mają wspólną – osobową – naturę.

Pojęcie osoby w znaczeniu filozoficznym pojawiło się najpierw w teologii i antropologii chrześcijańskiej. W rozważaniach nad osobowym charakterem istnienia Chrystusa pojawiła się kwestia osobowego istnienia każdego człowieka. Najsłynniejszą z pierwszych definicji osoby jest określenie Boecjusza – osoba według niego to „indywidualna substancja natury rozumnej”. Definicja ta podkreślała realny byt (substancjalność) osoby oraz jej indywidualność oraz

podmiotową rozumność. Odróżniała ona w ten sposób osobę – podmiot od osobnika (tylko jednostki) oraz od jego roli – w znaczeniu osoby prawnej – podmiotu działań dla prawa.

Najważniejszą charakterystykę osoby w średniowieczu podał Tomasz z Akwinu, który rozwinął koncepcję Boecjusza, uzupełniając ją o określenia dotyczące duchowo-cielesnego, integralnego charakteru osoby – jej niepowtarzalność, autonomiczność, pełnowartościowość i całościową naturę. Pisał Akwinata:

” Tomasz z Akwinu

Suma teologiczna

Wyrażenie „człowiek jest duszą” znaczyłoby tyle, co „daną jednostkową duszą” jest „dany jednostkowy człowiek”.

Twierdzenie takie dałoby się utrzymać, gdyby się przyjęło, że działanie duszy zmysłowej jest działalnością jej tylko właściwą i dokonującą się bez udziału ciała, gdyż wówczas wszelkie działanie przypisywane człowiekowi przysługiwałoby samej duszy. [...] Skoro [...] odbieranie wrażeń zmysłowych jest pewną, aczkolwiek nie jemu tylko właściwą, działalnością człowieka, to jasne staje się, że człowiek nie jest samą tylko duszą, lecz czymś złożonym z duszy i ciała.

Źródło: Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, tłum. S. Świeżawski, Poznań 1956. Cytat za: B. Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 104.

Jacopo Vignali (1592–1664), *Ekstaza Św. Tomasza z Akwinu w bibliotece*.

Obraz przedstawia wizję doktora Kościoła w uniesieniu poznania i jedności z Bogiem, ukazując rozumność świętego (symboliczne znaczenie biblioteki), jego materialną cielesność, a zarazem duchowy charakter. Związek z duchowością i sferą metafizyczną akcentuje obecność aniołów.

Źródło: domena publiczna.

Osoba w ujęciach nowożytnych i współczesnych

Jedną z pełniejszych definicji osoby w czasach nowożytnych jest określenie sformułowane przez Johna Locke'a. Pisał on w swych *Rozważaniach dotyczących rozumu ludzkiego* o przedmiocie, określanym przezeń jako „osoba”:

” John Locke

Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego

Oznacza on moim zdaniem istotę myślącą i inteligentną, obdarzoną rozumem i zdolnością refleksji, istotę, która może ujmować siebie myślą jako samą siebie, to znaczy: jako tę samą w różnych czasach i miejscach myślącą rzecz. Może to zaś uczynić jedynie dzięki świadomości swojego „ja”, od myślenia nieodłącznej i, jak mi się wydaje, dla niego istotnej: wszak niemożliwe, aby ktoś postrzegał, nie postrzegając, że postrzega.

Źródło: John Locke, *Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego*, t. 1, tłum. B. L. Gawecki, Warszawa 1955, s. 471. Cytat za: M. Nowacka, *Johna Locke'a rozumienie autonomii osoby ludzkiej jako źródło współczesnej koncepcji autonomii pacjenta*, [w:] „Studia z Historii Filozofii” 1 (10)/2019, s. 124 .

Pojęcie osoby było także wykorzystywane w fenomenologicznej analizie istoty człowieka. Max Scheler przypisywał osobie szczególną wartość, wskazując na miłość jako wzór relacji osobowej, rozumianej w znaczeniu religijnym (miłość Boga do człowieka). Osobie ludzkiej przypisywał także Scheler wolność jako podstawę wartości, ujawniającą się w niezależności sfery duchowej człowieka od jego witalności i zmysłowości. Roman Ingarden z kolei główny rys ludzkiej osoby dostrzegał w jego podmiotowej, intencjonalnej świadomości. Charles Taylor zwracał uwagę na „status moralny” osoby, który w ujęciu Ingardena oznaczał możliwość podejmowania przez osobę odpowiedzialności za własne czyny.

Rozumienie osoby w filozofii E. Mouniera

XX-wieczne ujęcie osoby w największym stopniu zostało rozwinięte przez jednego z najważniejszych twórców personalizmu, Emmanuela Mouniera (1905–1950). Filozof ten zwraca jednak uwagę, że pojęcie osoby jest niedefiniowalne, ponieważ osoba nie jest przedmiotem – jest żywym, podmiotowym doświadczeniem każdego człowieka. Píše Mounier:

Emmanuel Mounier ok. 1930 – twórca współczesnej koncepcji osoby, stanowiącej kategorię centralną w filozofii personalizmu społeczno-religijnego.

Źródło: domena publiczna.

” *Personalizm*

Można by oczekiwać, że punktem wyjścia personalizmu będzie definicja osoby. Definiowaniu podlegają jednak tylko przedmioty zewnętrzne w stosunku do człowieka, takie, które można czynić przedmiotem obserwacji. Ale osoba nie jest przedmiotem. Jest ona tym, co w człowieku nie może być właśnie traktowane jako przedmiot.

Źródło: *Personalizm*, [w:] Emmanuel Mounier, *Wprowadzenie do egzystencjalistów*, tłum. E. Krasnowolska. Cytat za: B. Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 438

Nie oznacza to jednak, że w twórczości filozoficznej Mouniera nie znajdziemy określeń osoby. W swej monografii dotyczącej personalizmu Wojciech Słomski pisze:

” Wojciech Słomski

Duch personalizmu

W jego [Mouniera] pracach zawartych jest wiele określeń osoby, chociaż jest on przeciwnikiem tworzenia definicji natury ludzkiej [...]. [Mounier] podkreśla szczególną cechę człowieka, jego skierowanie ku innym ludziom: „Osoba [...], przedtem nim jest, sama w sobie jest skierowana ku innemu i nawet jest w innym, jest ku światu i w świecie”. W przytaczanym Manifeście [personalizmu] spotykamy następujące określenie osoby ludzkiej: „Osoba jest bytem duchowym, który jako taki jest tworzony przez pewien rodzaj samoistności przez swoje przystanie ku wartościom [...], przeżytym w sposób dobrowolny, a następnie przez dobrowolne zaangażowanie się i stałe nawracanie: jednoczy ona w ten sposób aktywność i wolność i rozwija przez akty twórcze aktywność swego powołania”.

Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 88–90.

” Wojciech Słomski

Duch personalizmu

Przytoczyć należy jeszcze jedną definicję Mouniera, pochodzącą z *Le Personnalisme*, z jego ostatniej i zarazem najbardziej systematycznej i najpełniej odzwierciedlającej jego poglądy pracy. „Osoba jest przeżywaną działalnością autokreacji, komunikacji i przynależności, która daje się uchwycić i poznać w swoim akcie jako ruch personalizacji”. [...] Wartości nie tworzą gotowego świata i nie realizują się automatycznie. Wymagają maksymalnego natężenia sił ludzkich. Są żywym i niewyczerpanym źródłem determinacji, obfitością, promieniującym wezwaniem. Ku nim to zwraca się osoba ludzka. [...]

Źródło: Wojciech Słomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 88–90.

” Wojciech Słomski

Duch personalizmu

Indywidualizm to człowiek ześrodkowany na sobie. Dla Mouniera ten egocentryzm jest zwyrodnieniem i porzuceniem idei osoby.

„Pierwszą troską personalizmu natomiast jest dążenie do odwrócenia jej (jednostki) od siebie samej”, do tego, by mogła oddać się innym i być dla nich dostępna w komunikacji i wspólnotocie. Osoba istnieje tylko w ramach stosunków społecznych, jako członek tego, co nazywamy „my”. Tylko jako członek społeczności osób człowiek ma powołanie moralne. „Poszczególne osoby mają znaczenie takie – powiada Mounier – iż nie może być zastąpiona na miejscu, które zajmuje w świecie osób”.

Źródło: Wojciech Stomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 88–90.

Słownik

godność osobowa

unikalna, niezbywalna i nienaruszalna wartość przypisywana osobie ludzkiej ze względu na jej człowieczeństwo

osoba ludzka

człowiek pojmowany jako jednostkowy i niepowtarzalny byt o szczególnej wartości, wynikającej z jego osobowej godności, wyróżniającej go spośród wszelkich bytów innego rodzaju, a także tworzący wartości w relacji z innymi, przekraczaniu siebie w komunikacji i współdziałaniu z innymi

personalizm

(łac. *persona* – maska, osoba) nurt filozoficzny, stawiający w centrum zainteresowania człowieka i jego wartość, przyznający człowiekowi szczególną rolę w świecie

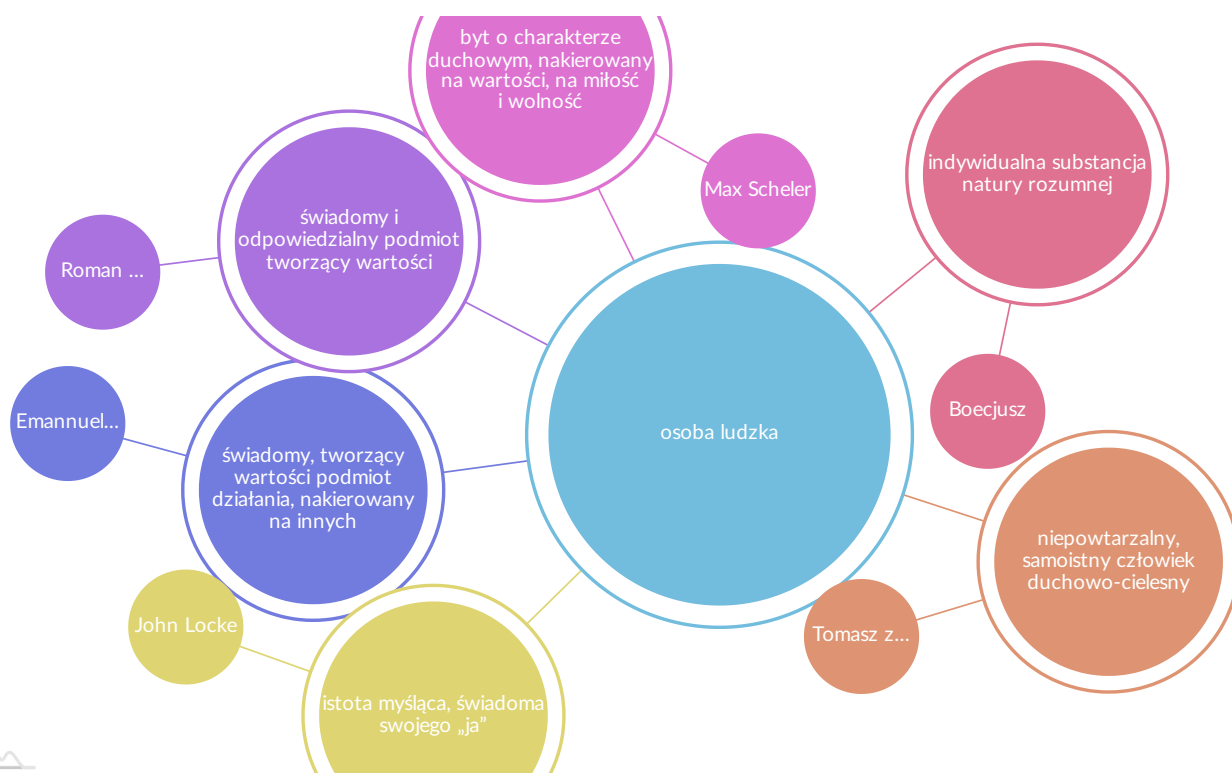
wartości

swoiste istności – ale nie proste cechy czy właściwości – ujawniające się w dobrach, realizowane przez ludzi w ich działaniach i wytworach oraz w ich odbiorze i ocenie, zależne do kultury, w której powstają i są aktualizowane

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli, na której przedstawiono różne ujęcia pojęcia „osoby”. Wypisz je i uszereguj od tych, które uznajesz za najważniejsze, do najmniej, twoim zdaniem, ważnych.

Polecenie 2

Spośród różnych ujęć osoby ludzkiej wybierz cechę, która je łączy.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Pojęcie „osoba” dotyczy m.in...

- ☐ godności osobowej.
- ☐ osobowego charakteru człowieka.
- ☐ godności osobistej.
- ☐ osobowego charakteru Boga.

Ćwiczenie 2

Pojęcie „osoby” uwypukla różnicę w rozumieniu człowieka wobec...

- ☐ człowieka.
- ☐ jednostki.
- ☐ członka społeczności.
- ☐ osobnika.

Ćwiczenie 3

Podstawą wartości osoby ludzkiej jest jej...

☐ osobowość prawna.

☐ godność osobowa.

☐ zdolność do działania.

☐ indywidualność.

Ćwiczenie 4

Wskaż wśród poniższych cechy, które powtarzają się w różnych definicjach osoby ludzkiej, počawszy od średniowiecza.

☐ cielesność

☐ prawość

☐ niezależność

☐ świadomość osobności

☐ realność

☐ indywidualność

☐ rozumność

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

” Tomasz z Akwinu

Suma teologiczna

Skoro [...] odbieranie wrażeń zmysłowych jest pewną, aczkolwiek nie jemu tylko właściwą, działalnością człowieka, to jasne staje się, że człowiek nie jest samą tylko duszą, lecz czymś złożonym z duszy i ciała.

Źródło: Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, tłum. S. Świeżawski, Poznań 1956. Cytat za: B. Markiewicz, *Filozofia dla szkoły średniej*, Warszawa 1988, s. 104.

Zinterpretuj fragment *Sumy teologicznej* Tomasza z Akwinu, odpowiadając na pytanie: na czym polega niepowtarzalność osoby w świecie?

Ćwiczenie 6

Wykonaj zadanie.

Jaką właściwość osoby podkreśla John Locke, mówiąc o tym, że może ona ujmować siebie myślą jako samą siebie?

Ćwiczenie 7

W jakich warunkach i działaniach ujawnia się według fenomenologów wartość osoby?

☐

W miłości.

☐

W zmysłowości.

☐

W wolności.

☐

W odpowiedzialności.

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

” Emmanuel Mounier

Personalizm

Pierwszą troską personalizmu natomiast jest dążenie do odwrócenia jej [jednostki] od siebie samej.

Źródło: Emmanuel Mounier, *Personalizm*. Cytat za: W. Słomski, *Duch personalizmu*, Warszawa 2008, s. 90.

Jak rozumiesz własność osoby wskazaną przez E. Mouniera w powyższym zdaniu?

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Ogólne założenia personalizmu – pojęcie „osoby”.

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Wymienisz różne ujęcia definicyjne osoby.
- Zdefiniujesz osobę w znaczeniu przyjmowanym przez XX-wieczny personalizm.
- Przeanalizujesz ujęcie osoby w myśli Tomasza z Akwinu.
- Przeanalizujesz fragment *Personalizmu* E. Mouniera.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wymienia różne ujęcia definicyjne osoby;
- definiuje osobę w znaczeniu przyjmowanym przez XX-wieczny personalizm;
- analizuje ujęcie osoby w myśli Tomasza z Akwinu;
- analizuje fragment *Personalizmu* E. Mouniera.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Ogólne założenia personalizmu – pojęcie „osoby”” ze wskazaniem na znajdujący się w nim tekst źródłowy. Uczniowie powinni tekst przeczytać i przygotować się do jego omówienia: przygotować wstępne informacje, które pozwolą umiejscowić tekst w kontekście biograficznym oraz historyczno-filozoficznym.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika nauczyciel sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji. Następnie inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań zawartych we wprowadzeniu.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.

2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium w sekcji „Mapa myśli”. Uczniowie odczytują polecenie: *Zapoznaj się z mapą myśli, na której przedstawiono różne ujęcia pojęcia „osoby”. Wypisz je i uszereguj od tych, które uznajesz za najważniejsze i wykonuj je w parach.* Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel wyświetla treść ćwiczenia nr 1-4. Uczniowie rozwiązują je indywidualnie, a następnie omawiają odpowiedzi na forum klasy.
4. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 5-8. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.
5. **Interpretacja uogólniająca tekstu źródłowego.** Uczniowie przygotowują konspekt pracy argumentacyjnej, w której przedstawiają interpretację omawianego tekstu źródłowego. Pracują indywidualnie, posilając się notatkami oraz treściami ćwiczeń.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, a następnie wszyscy wspólnie omawiają: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Wybierz i opisz jeden przykład (z literatury, teatru, kina lub sztuk pięknych), który może być ilustracją do wybranego przez ciebie pojęcia ze słownika.

Materiały pomocnicze:

- Baer U., *Gry dyskusyjne*, Lublin 2000.

- Lipman M., Sharp A., Oscanyan F., *Filozofia w szkole*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 1997.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.